

Dünya sirli, talelər fərqli, ömrün üstü bağlı... Qərİbədİr, yer üzünün aşrafı sayılan, ağıllı, zəkası, hünəri, istedadı ilə xariqələr yaradan insan alın yazısının bir "kəlməsi-ni" belə dəyişməyə qadir deyil. Qədar, qismət öz hökmünü son ana qədər yeridər, meydana at oynadar, kimsəyə macal verməz. Sabahlara, gələcək günlərə pərvazlanan arzularsa bəzən qol-qanad açar, bəzənsə yarı yolda qalar... Geri dönüşü olmayan bu səfərə çıxanların yoluna dikilən gözlər isə yollardan yığılmaz, aylar, illər ötsə belə... Fuadın da çox cavan yaşlarında həyatla vidalaşması doğmalarının dünyasını alt-üst etdi, dost-taşıların, onu sevnələrin qəlbində heç vaxt yeri dolmayacaq boşluq yaratdı.

Fuad Seyidzadə 1938-ci il iyunun 16-da Bakıda ictimai-siyasi və mədəniyyət xadimi Bağır Seyidzadənin ailəsində dünyaya gəlmişdi. Qədim şəhərin küçələri, tarixi binaları, memarlıq inciləri Fuadı hələ uşaqlıqdan öz sehrinə salmışdı. O, sanki daşların üzərində gizlənən hekayələri oxuyur, hər detal onda maraq oyadırdı. Bu sevgi onu memarlıq sənətinə yönəltdi - Ə.Əzimzadə adına Rəssamlıq Məktəbində tanınmış sənətkarlardan dərslər aldı. Məktəbi müvəffəqiyyətlə başa vurduqdan sonra Azərbaycan Politeknik İnstitutunun Memarlıq fakültəsində, 1956-1957-ci illərdə isə Moskva Memarlıq İnstitutunda təhsilini davam etdirdi. Tarix elmləri doktoru Dilarə Seyidzadə qardaşı Fuadla bağlı xatirələrində yazır: "O, çox istedadlı idi və bu istedadı da çox erkən parlarmışdı. Lap uşaqlıqdan tələbəliyinə qədər hamıdan seçilirdi. Çox hissiyyatlı, duyğulu, uzaqqörən idi. Yüksək zövqü vardı. Təbiəti çox sevirdi. İndi də ondan yadigar qalmış rəsm əsərlərinə baxanda ürəyim titrəyir. Xatırlayıram ki, Fuad bu əsərləri hansı məqamda işləyib. Həyatım boyu mən bu qədər nikbin, işıqlı adamla rastlaşmadım. Bütün kədərimin, xiffətimin içində həmişə onun işıqlı si-fətinə yada salıram... Elə bil onda dünyamı işıq бүрүюр. Qaranlıqlar yox olur. Fuad o qədər nurlu əməl sahibi idi ki, aramızda olmasa da, həmişə o işığı parlayan görürəm".

Tələbəlik illərindən professional yaradıcılıqla məşğul olan Fuad artıq ideyalarını, xəyal dünyasını yaratdığı memarlıq əsərləri ilə ifadə edirdi. Klassik, milli, modern üslubda çəkdiyi əsərləri beynəlxalq müsabiqələrdə müxtəlif mükafatlara, təltiflərə layiq görüldü. Kubanın paytaxtı Havanada keçirilən müsabiqədə yüksək yerə layiq görülmə "Sumqayıt - peyk şəhər" layihəsi onun sənət yolunda ilk uğurlu addımı idi. Xalq şairi, dramaturq Vaqif Səmədoğlunun xatirələrindən: "60-cı illərin ikinci yarısında, 70-ci illərdə gənclər arasında çox böyük iş aparılırdı. Gənclər klubu yaradılmışdı, gənclərin görüşləri keçirilirdi. Bütün bu məsələlərdə ən fəal iştirak edən isə Fuad Seyidzadə idi. Bu görüşlər o qədər maraqlı, o qədər sərbəst şəraitdə keçirdi ki, saatdan xəbər tutmurduq. Çox qərİbədİr ki, professionallar ola-ola, professional rejissorlar, yazıçılar, ssenariçilər ola-ola, bu klubdakı görüşlərin, toplantıların ssenaristi də, rejissoru da memar Fuad Seyidzadə olurdu". Xalq yazıçısı Elçin: "60-cı illərdə Bakının "Torqovı" küçəsi indiki mobil telefonların, internetin işini daha istiqanlı görürdü, gənclər arasında daha məhrəm və məhrİban ünsiyyət yaradırdı. "Torqovı" axşamlar orada gəzməyə çıxanların və hamısının da heç olmasa sİfətdən bir-birini tanıdığı cavanların sosial mənşeyindən asılı olmayaraq, Bakının kübar sİfətinin göstəricisi idi... Fuad Bakının ən yaraşıqlı, dəblə geyinən, sayılıb-seçilən cavanlarından biri idi".

Fuad Seyidzadə ali məktəbi bitirəndə təyinatla "Azərdövlətlayihə" İnstitutuna göndərilmişdi. Burada bir müddət işlədikdən sonra Mərkəzi Komitənin təşəbbüsü ilə Bakı şəhər İcraiyyə Komitəsinin nəzdində yaradılmış Xüsusi Layihə-Sme-

ta Bürosuna rəhbər təyin olunmuş və ulu öndər Heydər Əliyevin tapşırığı ilə İçərişəhərin ərazisi də bu büroya həvalə edilmişdi. O, büronu geniş profilli layihə institutuna çevirmək istəyirdi. Fuadın memarlıq karyerası çox gənc yaşlarında başlamışdı. O, həm funksional, həm də estetik cəhətdən mükəmməl, dəyərli layihələr reallaşdır-

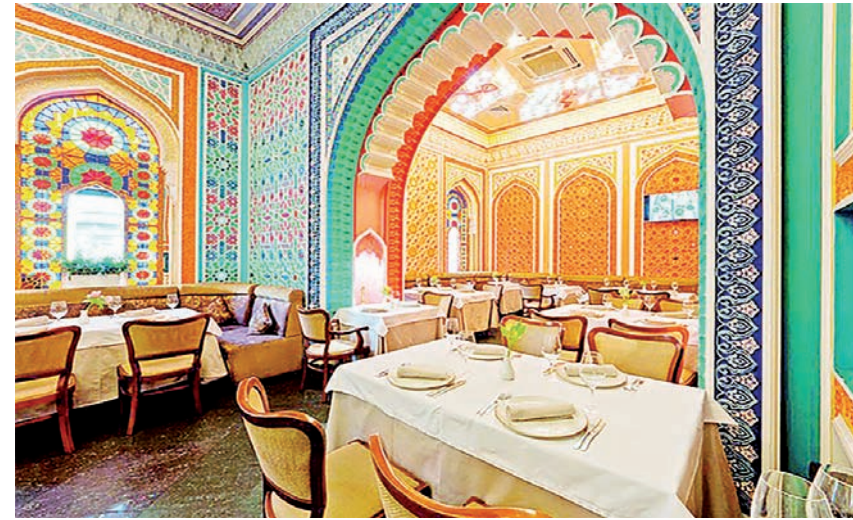
mişdi. Memarlıqda səmimiyyətə, harmoniyaya böyük önəm verən Fuad üçün hər detal sadəcə gözəllik yox, həm də mənəvi dəyər idi. O, memarlığı insanlarla təmasda olan, duyğulara toxunan incəsənət növü kimi qiymətləndirir və deyirdi ki, memarlıq insanın ruhunu ifadə edən ən böyük sənətdir. Bir bina yalnız daşlardan ibarət deyil, onun içində insanın arzuları, xəyali və sevgisi yaşayır. Qeyri-adi istedadı, yüksək bədii zövqü, yaradıcı təxəyyülü ilə ötən əsrin 60-70-ci illərində Azərbaycan memarlığının inkişafına böyük təsir göstərmiş Fuad Seyidzadənin özünəməxsus dəst-xətti var idi. Xalq rəssamı Tahir Salahov deyirdi: "Fuad Seyidzadə çoxəsrlək Azərbaycan memarlığına məkanın, həcmnin və müstəvinin müasir tərzdə dərk olunması anlayışını gətirdi, bütün arxitektura elementləri arasında əlaqəni diqqətlə yoxlayaraq onları ahəngdar şəkildə və ümumilikdə qızıl hissəsinin klassik nisbətləri ilə birləşdirdi".

Xalq rəssamı Toğrul Nərimanbəyov da Fuad Seyidzadəni işıqlı şəxsiyyət adlandırdı: "O zaman mən böyük tarixi əsəri tamamladım və azərbaycanlı qəhrəmanın təsviri üçün mənə müasir

mək arzusunda idi. Həm respublikamızda, həm də onun hüdudlarından kənarda neçə-neçə mehmanxananın, restoranın, möhtəşəm binaların, bir çox qonaq evləri, mədəniyyət mərkəzi və mədəniyyət evlərinin layihələrini vermiş, təklifləri memarlıq mühitində müzakirə olunmuşdu. Onun hazırladığı eskizlərdə xüsusilə işıq-kölgə balansı və açıq məkanların təbii

Gözlərinin nurunu, qəlbinin sevgisini əsərlərinə həkk edən memar

obraz lazım idi. Mənim prinsipim belədir: əgər tarixi şəxsiyyəti çəkirəmsə, onda mən həmin obrazda müasir konkret insana əsaslanmalıyam. Məhz Fuad öz görkəmində və daxili aləmində məqsədyönlülüüyü və romantikanı cəmləyirdi və mən öz qəhrəmanımı onun təmsalında seçdim".

Azərbaycan memarlıq sənətində öz dəsti-xətti olan, yenilikçi, yüksək bədii zövqə, yaradıcı təxəyyülə sahib, milli memarlıq sənətimizin inkişafında əvəzsiz xidmətlər göstərən Fuad Seyidzadə bir-birindən sanballı, dəyərli əsərlərin müəllifidir. Onun işinin bilicisi olması çoxşəxəli yaradıcılığında hər zaman özünü göstərirdi. Hələ kiçik yaşlarından köhnə Bakıya vurulan Fuad paytaxtın yeni simasını yaratmağa can atırdı. O, 60-cı illərdə Bakıda mikrorayon layihələri ideyasını irəli sürən ilk memarlardan idi və yaşayış komplekslərini "məhəllə-məhəllə" konsepsiyasına uyğun planlaşdırırdı. Layihəyə əsasən hər məhəllənin öz servisi, məktəbi, bağçası, mağazası və məişət xidməti olmalı idi. Bu, sakinlərin daha rahat yaşamasına hesablanmışdı. Təəssüf ki, bu ideyanı tam reallaşdırma bilmədi. Yeni fikirlərlə, düşüncələrlə coşub-daşan gənc memar paytaxtımızı gözəl meydanlarla, küçələrlə, müasir yollarla gör-

elementlərlə vəhdəti diqqəti cəlb edirdi.

Fuad Seyidzadə memarlığı milli kimliyin və tariximizin inikası kimi görür, qədim ənənələrlə müasirliyin harmoniyasında bir ahəng yaradırdı. Onun sənətində vətənpərvərlik duyğusu özünü aydın şəkildə göstərirdi. Görkəmli heykəltaraş Ömər Eldarovla birgə İkinci Dünya müharibəsində həlak olmuş azərbaycanlı döyüşçülərin xatirəsini əbədləşdirmək üçün Sevastopolda ucaldılmış Sapundağ abidə kompleksi buna əyani misaldır. İstedadlı memarın heykəltaraş Tokay Məmmədovla birgə həyata keçirdikləri layihələrin ən uğurlu nümunəsi isə Sankt-Peterburqdakı "Bakı" restoranıdır. Layihə hələ sovet dövründə milli-mədəni motivlər daşıyırdı. Tokay Məmmədov xatirələrində qeyd edirdi ki, Fuad çox incə təbiətli, yüksək zövqlü insan idi. Bəzi insanlar mütləq musiqi duyumuna malik olduğu kimi, o da mütləq zövqə malik idi. Eyni zamanda, o, hər şeyi böyük peşəkarlıqla yerinə yetirirdi. Fuad Seyidzadə Azərbaycan memarlığına yeni nəfəs gətirmiş sənətkarlardandır. Onun müəllifi olduğu layihələr, sərbəst dizayn metodu aktuallığını qoruyub saxlayır. Bu səbəbdəndir ki, Fuad Seyidzadə istedadlı, yüksək zövqlü memar kimi bu gün də xatırlanır.

Yeganə oğlu Ülvi Seyidzadə atasının onun ilham mənbəyi olduğunu deyir: "Atam Fuad Seyidzadə həyatdan çox erkən köçdü... O, mənə, yeganə övladına zəngin irs - xeyirxah işləri ilə qazandığı ad və nurlu xatirə qoyub: atamı tanıyanların hamısı onun yaxşı dost və böyük estetik olduğunu söyləyir".

Fuad Seyidzadə Le Korbuziye, Qaudı, Frank Loyd Rayt və Mis van der Rohe kimi məşhur memarların yaradıcılığına yaxşı bələd idi və bu, onun sənətində, forma və funksionallıq integrasiyasında aydın görünürdü. Eyni zamanda musiqini, fəlsəfəni, ədəbiyyatı, kino sənətini dərinlən bilir, muğam və xalq mahnılarımızı məharətlə ifa edirdi, caz musiqisinin isə vurğunu idi. Dahi bəstəkarlar - Motsartın, Baxın, Listin əsərlərini forte-pianoda gözəl improvizə edirdi. Bəstəkar Aqşin Əlizadə deyirdi: "O vaxtlar Fuad üçün bir mahnı yazmışdım. Təcrübəm az idi, mahnını axıra çatdırıbilməmişdim. Mahnının sonunu Fuad özü tamamladı. Sonralar həmişə mənə baxıb gülə-gülə o mahnını oxuyardı. Mənə də ləzzət oluyordu".

Cəmiyyətdə nüfuz qazanmaq, layiqli yer tutmaq təbii ki, hər kəsə nəşib olmur. Bunun üçün gərgin əmək, prinsiplilik, möhkəm iradə, fitri istedad başlıca şərtlərdəndir. Amalı, əqidəsi uğrunda həyatın qarşısına çıxardığı bütün çətinliklərə sinə gərən insanlarla bəzən tale çox amansız oyun oynayır, gecə-gündüz demədən çalışaraq, alın təri ilə qazanılan uğurların qarşısını bir yolla almağa çalışır, bəzən də elə yerdən vurur ki... Azərbaycan memarlığında, təsviri sənətində tez parlayan, öz dəsti-xətti, üslubu olan Fuad Seyidzadənin tale ulduzu tez söndü. Bu dünyada cəmi 34 il yaşadı, amma yaratdığı dəyərli əsərlərinə uzun ömür bəxş etdi. Layihələndirdiyi binaların hər daşında, detalında, üslubunda, memarlıq xəttində onun zövqü, sevgisi və sənət ruhu bu gün də yaşayır. Ucalan binalar sanki səssizcə deyir: "Burada Fuad Seyidzadənin əllərinin izi, gözlərinin nuru, qəlbinin sevgisi var..."

Mehparə ƏLİYEVƏ,
"Respublika".